

DE ENGELSE INVAL IN ZEELAND IN 1809.

door Drs. J. G. Kerkhoven, conservator
afdeling III "Uniformen, vaandels etc."
eindredactie: Drs. J. van Eyk

Nog steeds hield Napoleon in 1809 Europa in zijn ban, maar de tekenen van politiek en militair verval in het trotse keizerrijk waren onmiskenbaar. Een gevoel van uitputting had zich van Frankrijk meester gemaakt nadat het jaar in jaar uit door de kleine Corsicaan in de oorlog was gesleept welke gestadig het steeds groter wordende keizerrijk uitkneep. Al steiler gebergten doemden telkens op, nooit werd de laatste top bereikt noch bood zich aan het moede oog het "belofde land" van vrede en rust. Ontevredenheid sloop in veler hart nu de zaken minder goed gingen. Het "empire de récrutement" (Hanotaux) bezat niet meer het leger dat Austerlitz en Friedland in zijn vaandels had geschreven. Steeds jonger werden de soldaten, steeds groter werd het beroep op de buitenlandse mankracht, steeds slapper werd de tucht en steeds talrijker werden de tekortkomingen der maarschalken, al te veel gebiologeerd als zij werden door hun almachtige - en naar zichzelf gaarne meende - alwetende en alziende meester. De wrede oorlog op het Iberische schiereiland scheen uitzichtloos en drukte als een loden last op geest en lichaam der ontstelde Fransen. In Noord-Duitsland broeide verzet, gevoed door rancuneus Pruisisch nationalisme. Tyrol verzette zich openlijk en Oostenrijk klemde zich eens te meer aan Habsburg vast. De verhouding tussen Paus en keizer was slecht, terwijl 's keizers broeders, bedacht met Holland, Westfalen, Spanje en Italië bewust dan wel uit onmacht Napoleons bevelen niet uitvoerden.

Napoleon zag in de winter van 1808 op 1809 een nieuwe oorlog onder ogen. Met zijn verbijsterende energie bracht hij opnieuw grote legerscharen in Duitsland bijeen. Oostenrijk nam echter het initiatief en drong in het voorjaar Beieren binnen. Napoleon bezette weliswaar op 13 mei Wenen maar incasseerde daarop enkele gedeeltelijke nederlagen. Door een schitterend uitgevoerde brugslag redde de Franse keizer zich echter uit het eiland Lobau en dreef zijn tegenstander op 5 en 6 juli bij Wagram terug.

Een week later reeds werd een wapenstilstand tussen Frankrijk en Oostenrijk gesloten.
Een Engelse aleiding

In het vroege voorjaar begonnen de Oostenrijkers aan te dringen op een Engelse aleiding. De middelen daarvoor waren echter gering. De Engelse financiële positie was zorgwekkend wegens de geldverslindende oorlog in Spanje en het fnuikende Continentale Stelsel van Napoleon. Een expeditionaire macht moest nog opgebouwd worden uit teruggekeerde troepen uit Spanje en vrijwilligers van de landmilitie. Ervaring in gecombineerde operaties van land-

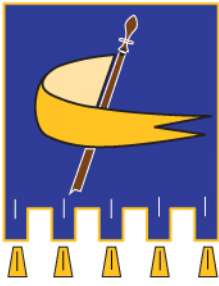
Page 2

en zeemacht hadden de Engelsen genoeg: in 1807 bij Kopenhagen en in 1808 in de Dardanellen en bij Buenos Ayres.

Omstreeks dezelfde tijd drongen geruchten door dat Napoleon op de vergrote werven van Antwerpen een tiental linieschepen liet bouwen, welke tesamen met het Vlissingse eskader en dat van Boulogne een ernstig gevaar voor de Engelse verbindingen overzee zouden kunnen vormen. Ook werden de havens van Terneuzen en Vlissingen uitgebreid.

Een aanval op Walcheren en Vlissingen was reeds in 1803 besproken tussen Engelse officieren en Franse emigranten-generaals. Dumouriez had aan het succes van een dergelijke aanval getwijfeld, beducht als hij was voor het verloop van een eventuele terugtocht. Evenwel hadden in die tijd zowel Pitt Jr. als Nelson aangedrongen op een actie tegen Walcheren. Het Engelse kabinet, rekening houdend met de geldmiddelen, besloot na rijpe overweging tenslotte op 24 maart 1809 tot een aanval op dit eiland. Later werd in dit plan ook Antwerpen betrokken.

Op verzoek van Castlereagh, Secretary of War, dienden een aantal luitenants-generaal

plechtstatige memories in, waarin zij een opmars via Oostende verwierpen. Een oprukken via de Zeeuwse eilanden werd gunstiger beoordeeld, maar de bezetting van Vlissingen, van Cadzand en van minstens één Scheldeoever was in dit geval vereist. Veertien dagen na vertrek uit Engeland zou het leger voor Antwerpen kunnen staan, maar men moest rekenen op een geregeld beleg van die stad.

Het de×nitieve aanvalsplan

Op grond van Franse gegevens werden kaarten van de Schelde vervaardigd, maar de vele en steeds veranderende zandbanken in die rivier werden niet aangegeven. Het de×nitieve aanvalsplan bevatte o.a. de landing van een divisie bij Cadzand met als doel de verovering van de batterij van Breskens en de bezetting van het eiland van Cadzand. Afhangend van de wind zouden in het westen of noorden van Walcheren drie divisies onder Sir Eyre Coote worden ontscheept om Vlissingen aan de landzijde in te sluiten. Vervolgens zou op Schouwen en Duineland een divisie aan land worden gezet waardoor de Engelsen zich verzekeren zouden van de toegangen tot de Wester- en Oosterschelde. Op Zuid-Beveland zou een daar te ontscheppen divisie als observatiekorps dienst doen en tevens proberen het in Vlissingen liggende Franse eskader linesschepen af te snijden. Daarna zouden de achtergehouden reserven en de cavalerie in Zuid-Beveland ontscheept worden en de opmars naar West-Brabant beginnen als inleiding van de aanval op Antwerpen.

Deze aanval beoogde de werven en arsenalen aldaar te vernielen en het Franse eskader op de Schelde onschadelijk te maken.

Men wist van Engelse zijde dat het koninkrijk Holland, België en Noord-Frankrijk grotendeels van troepen waren ontbloot. Er waren 300.000 Fransen in Spanje, eenzelfde aantal in Duitsland en 200.000 in Italië. Bijna alle Hollandse regimenten waren in Spanje of Noord-Duitsland. Toch lieten de Engelsen met al hun ambitieuze plannen teveel aan het toeval over, i.c. weer en wind. Men wist niets van de vestingsteden op Walcheren, noch van Antwerpen, niets over de navigatie op de Zeeuwse wateren terwijl nauwkeurige afspraken tussen land- en zeemacht niet waren gemaakt.

Na een grote wervingsactie en het herstel der Spanje-veteranen nam de expeditionaire macht in getal en kracht snel toe. Half juni begonnen de over heel Engeland verspreide troependelen naar hun havens van inscheeping te marcheren, waar ze na twee à drie weken aankwamen en wel in Chatham, Ramsgate, Portsmouth, Dover, Harwich en de Downs. Vijf divisies waren

Page 3

half juli gereed voor dienst overzee. Tesaamen telden ze ruim 31.000 infanteristen verdeeld over bataljons van 36 verschillende regimenten en twee bataljons van het King's German Legion. Dan waren er de gardebrigade van bijna 2900 man en ruim drieduizend artilleristen bestaande uit een detachement rijdende artillerie, zestien artilleriekompagnieën te voet en ruim duizend stukrijders. Tenslotte kwamen nog 2600 cavaleristen, waaronder zes regimenten zware en lichte dragonders.

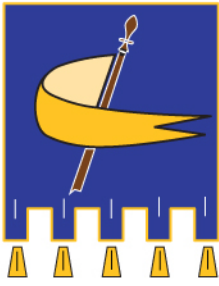
Op 27 juni werd Lord Chatham tot opperbevelhebber gekozen. Hij was een jongere broer van wijlen Pitt Jr. en velen bestempelden hem als toekomstige prime-minister. Hij wist evenwel niets van het operatieterrein behalve Antwerpen dat hij uit 1793 kende. Zijn volslagen passiviteit was al zo bekend dat hij door de Engelsen als "the late Lord Chatham" werd betiteld.

De Fransen bedachten een komischer woordspeling door zijn naam fonetisch om te zetten in: "Lord j'attends" (Lord wacht af). Hij ontving de 16e juli een koninklijke instructie waarin o.a. werd gezegd dat bij ongunstige weersomstandigheden zoveel doelen bereikt moesten worden als in de gegeven situatie mogelijk was.

Het gebrek aan transportschepen deed de inscheeping vertragen en de huurprijzen der reders enorm stijgen. Half juli eindelijk werden de infanterie en de veldartillerie ingescheept, daarna volgde de cavalerie. Later werden het belegeringsgeschut en de mortieren op de schepen gebracht. Een deel der trekpaarden moest zelfs achtergelaten worden toen in de eerste week van augustus de belegeringstrein eindelijk vertrok.

Een en ander zou zich later wreken.

De bijna vijfhonderd transportschepen werden geëscorteerd door een grote oorlogsvloot van

veertig lineschepen en dertig fregatten. Daaraan waren bijna negentig brikken en kanonneerboden toegevoegd. Hoewel de bevelvoerende admiraal Strachan verzocht had om op elk lineschip en elk fregat een loods te plaatsen, bracht de admiraliteit niet meer dan één enkele loods voor de gehele vloot op. Eveneens waren er veel te weinig hospitaalschepen en transportschepen voor paarden. Dit kan men als onvermijdelijk beschouwen maar het getuigt niettemin van een haast roekeloze onverantwoordelijkheid om zo'n grote expeditie met zo weinig terreinkennis bij de hoofdoefeningen en zoveel mankementen in de uitrusting te laten uitvoeren, temeer daar op het moment van vertrek de inmiddels gesloten wapenstilstand tussen Frankrijk en Oostenrijk al enige dagen in Engeland bekend was.

In de morgen van 28 juli liep het vlaggeschip de "Venerable", met Chatham en Strachan aan boord, vanuit de Downs naar buiten, gevolgd door grote aantallen transportschepen waarop twee divisies onder de generaals Hope en Huntley waren ingescheept. De publieke belangstelling was enorm en onder opgewonden geroep en gewuif zag men in de beste verwachting de schepen kleiner en kleiner worden...

De situatie aan de overkant

Hoe zag het er aan de andere kant uit? Geruchten over een Engelse landing waren er al zo veel in vroegere jaren geweest dat men zich over mogelijke gebeurtenissen in dit jaar het hoofd niet brak. De Hollandse landdrost van Walcheren wist echter dat er iets broeide. Hij had zijn inlichtingen van ontsnapte krijgsgevangenen en geheime agenten. Het verzamelen van zoveel schepen in Portsmouth en Dover kon in die tijden ook haast niet verborgen blijven. De kustautoriteiten werden gewaarschuwd en dezen stelden de Franse ministers van oorlog, van marine en politie op de hoogte. Dezen meenden aanvankelijk dat er sprake zou zijn van een

Page 4

branderaanval en gaven de admiraal van het Franse eskader, Missiessy geheten, bevel zijn toevlucht in de haven van Vlissingen te nemen. Deze deed dat echter niet, omdat hij in dat geval als een rat in de val zou zitten bij een eventueel bombardement, bij een branderaanval en . . . bij een malaria-explosie.

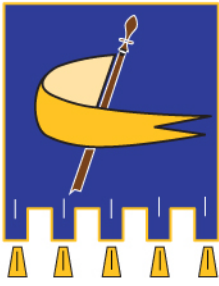
Begin juli begon Fouché, de minister van politie, te geloven aan aanval op Antwerpen. Met Engelse acties langs de kust had Napoleon evenwel rekening gehouden. In Parijs lagen twee halve brigades, tussen Brussel en Boulogne drie; in Leuven waren vier liniebataljons gelegerd en in Gent twee. Verspreid in N. W.-Frankrijk verbleven enige eskadrons lanciers en enige artilleriekompagnieën. Langs de Franse en Belgische Noordzeekust lagen een aantal bataljons van de Garde Nationale d'Elite. Dit waren bataljons van uit de actieve dienst ontslagen veteranen, die de kern vormden van de Garde Nationale. Zij stonden onder bevel van de senator-generaal Rampon die het bevel voerde over de kustverdediging van Picardië tot Holland. Alles tesamen vormden deze troepen een macht van ongeveer 15.000 man. In het Westen en Noord-Oosten van het koninkrijk Holland lagen verspreide garnizoens- en depottroepen, terwijl de garde van de koning in kampen te Naarden en Overveen (bij Haarlem) lag onder de Franse generaal Tarrayre.

De voornaamste doelen van de expeditie vormden de eilanden Cadzand en Walcheren en de stad Antwerpen. De fortificaties van die stad waren nog als in 1794 en verkeerden in goede staat. De vaste stenen bruggen waren vervangen door houten ophaalbruggen

Noch de

stadswallen, noch de erbuiten staande citadel waren van behoorlijke artillerie voorzien. De aan de Schelde gelegen forten Lillo en Liefkenshoek verkeerden in slechte toestand en hadden vrijwel geen artillerie. Ze konden rondom geïnundeerd worden en waren dan alleen via een dijk te benaderen. Er waren in Antwerpen ongeveer duizend man geregelde troepen en veertienhonderd militaire arbeiders en scheepstimmerlui.

Zuid-Beveland was grotendeels onverdedigd. Alleen aan de zuidkust waren vijf open batterijen op de zeedijk met tesamen ongeveer zestig stukken. Walcheren telde enige versterkte garnizoensplaatsen, n.l. Veere, Middelburg en Vlissingen. Twee forten, geheten Den Haak en Rammekens, hadden elk een aantal batterijen, zowel landinwaarts gericht als op ankerplaatsen in de Ooster- en Westerschelde. Ze verkeerden in slechte toestand.

Stichting Promotie Veere

Organisatie herdenking Invasie Walcheren in 1809

Veere bezat een aarden wal met een modderige gracht en palissaden ervoor. Middelburg was als vesting waardeloos. In elk van beide steden was een bataljon van het 8e Hollandse linieregiment gelegerd. Vlissingen, sinds 1807 Frans, was veel sterker. Het had een werf, een dok en twee havens. Aan de zeezijde was een bakstenen wal waarachter enige sterke batterijen waren opgesteld, gericht op de Deurloo en de tegenover de stad gelegen ankerplaats.

Aan de landzijde was een serie lage aarden wallen met bakstenen bastions die in slechte staat verkeerden en noch van traversen, noch van bomvrije schuilplaatsen waren voorzien. Op deze wallen stond een vijftigtal stukken. In en bij Vlissingen lagen in de vroege zomer van 1809 ruim vierduizend man, een allegaartje van koloniale troepen, Ieren, Pruisen, deserteurs en tweehonderd Franse artilleristen en veteranen.

Walcheren, grotendeels onder de zeespiegel gelegen, gold als uitermate ongezond voor de aldaar gelegerde militairen. Een gedeelte van het jaar woedde er de malaria, waardoor steeds een derde der soldaten in het hospitaal verbleef. Bij Westkapelle was een kamp ingericht waar de Franse bezetting in het koortsseizoen bij toerbeurt verbleef. Zoveel als mogelijk werden de Franse linietroepen gespaard. Koning Lodewijk had in 1807 een apart Zeeuws Legioen opgericht, uitsluitend uit Zeeuwen bestaande. Het 5e linieregiment maakte hiervan deel uit. Tussen de bevelhebbers boterde het slecht. De generaal Monnet, kommandant van Vlissingen, was een corrupt man en de generaal Bruce, van Schotse herkomst en bevelhebber der

Page 5

Hollandse troepen, was hem vijandig gezind. De generaal Osten, onder Monnet staande, was echter door zijn persoon en zijn moed zeer gezien bij soldaat en burger.

Op Cadzand lagen driehonderd man van de Garde Nationale, onder bevel van de generaal Rousseau, die aldaar enige open kustbatterijen en de grote batterij van Breskens - 26 stukken tellend - bemanden. Bij Terneuzen hadden de Fransen eveneens een kustbatterij opgesteld. Het reeds vermelde Franse eskader, dat aan de ingang van de Westerschelde lag, bestond uit tien lineschepen, waarvan twee een Deense bemanning hadden. Veel matrozen waren er niet onder de Franse bemanningen. Admiraal Missiessy riskeerde daarom geen ontmoeting met de Engelse vloot.

In de avond van 28 juli ankerde Chatham voor de westkust van Walcheren, gevolgd door de divisie Hope, terwijl de divisie Huntley naar de Vlaamse kust voer. De volgende morgen zeilde men naar de kust van Domburg, die alleen geschikt was als landingsplaats bij mooi weer en Westenwind. Ook op de duinen bij Domburg was er grote publieke belangstelling voor de vloot. Een indrukwekkend woud van masten doemde uit de zee op waarnaar de menigte zwijgend en gespannen keek. Men zag de Engelse schepen in de late morgen van 29 juli opzeilen langs de kust in N.W.-richting omdat een harde Zuidwester een landing bij Domburg onmogelijk maakte. Vroeg in de middag werd voor anker gegaan in de Roompot waar de volgende morgen ook de transportschepen met Eyre Coote's troepen aankwamen. Op 1 augustus arriveerde ten laatste ook de uit Harwich gezeilde divisie Grosvenor.

De toenmalige burgemeester van Middelburg Mr. Jacob Hendrik Schorer, aan wie door de Koning van Holland het bestuur over de Zeeuwse hoofdstad was toevertrouwd, heeft over deze woelige periode in de geschiedenis van Zeeland een dagboek bijgehouden.

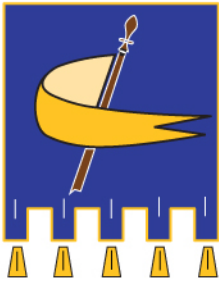
Oorspronkelijk was het bedoeld als briefwisseling met de wethouder van Middelburg en vriend van de burgemeester Jan Stavorinus die zich tijdens de Engelse invasie buiten Zeeland bevond.

Het brievenvervoer stagneerde evenwel en de briefwisseling kreeg allengs het karakter van een dagboek dat bijgehouden werd van 28 juli 1809 tot 5 december 1810.

Het begint met een ooggetuige-verslag van de Engelse invasie:

"Vrijdag laatst (28 juli) waren wij en familie met alle de kindren te Domburg, vrolijk en wel. Wij zagen op de duinen wel veel Engelsche schepen, tot 16 toe, maar hadden weynig gedagten, dat het getal binnen korten zoo aanmerkelijk zoude vermeerderd worden.

Saturdagmorgen (29) vroeg wierd ik gewekt met de tijding, dat de Engelsche vloot voor de wal was, hetgeen de commandant mij had laten

zeggen. Ik reed dadelijk na de stad en vond daar de conformatie tot 104 stuks. Dit vermeerderde dien dag nog tot 2 en nadien wel tot 3 à 400, waarvan een 100 tal weer verdweenen is, waarschijnlijk hoger op. Het gros der vloot posteerde zig bij Breezand, een ander deel bij 't Veergaat, het derde bleef westlijk opleggen. Saturdag tegen den avond kwam ik met den geheelen boel in stad. Het guarnisoen trok uit na 't fort den Haak en Veere. De nagt was rustig, de burgerwagten waren in de wapenen, alles in order. "

Page 6

Riskante Engelse invasie

Alvorens de verdere gebeurtenissen rond en in Walcheren te vervolgen richten we eerst de blik op Cadzand. De divisie Huntley liet in de nacht van 28 op 29 juli het anker voor Blankenberge vallen. Huntley had toen al ontdekt dat de kommandant van het hem begeleidende eskader, Owen genaamd, veel te weinig middelen had om volgens plan in één golf tweeduizend man te kunnen laten landen. Toch voer Owen in de morgen van 29 juli met een tiental fregatten en brikken de Wielingen binnen waarna bij eb zou worden geland. Maar Owen kon niet garanderen dat hij binnen het uur een tweede golf van zevenhonderd man aan land kon zetten, mede door de hoge zee en de ongunstige wind. Huntley aarzelde opnieuw; des te meer toen Franse troepen achter de duinen werden verkend en men veldstukken naar de kust zag vervoeren. Owen verzocht toen aan vice-admiraal Gardner, die met een eskader linieschepen voor de Deurloo voor anker lag, met sloepen te helpen. Deze stuurde een extract van zijn instructies volgens welke hij op zijn plaats moest blijven liggen waaraan hij toevoegde dat het misschien onnodig was op Cadzand te landen. Op 31 juli werd nogmaals een aarzelende poging gedaan, maar nu was Owen bang dat de gereedstaande troepen van het 9e linieregiment door de branding recht op de Franse batterijen zouden worden geworpen. De bakens moesten derhalve worden verzet en de troepen konden inrukken. Onder de Engelse hoofdofficieren heerste voor en na verschil van mening over het al of niet slagen van een landing.

De generaal Rousseau was tijdens het gevaar zeer voortvarend opgetreden. Met zijn Garde Nationale maakte hij schijnbewegingen en tegelijk liet Rempon drie liniebataljons uit Gent aanrukken, die zonder enige rustpauze de veertig mijl in ijmars alegden. De jonge enthousiaste miliciens werden zodanig geposteerd dat ze onmiddellijk konden aanvallen bij hernieuwde landingspogingen. Owen's eskader merkte de Fransen op - zoals gezegd - waarna geen nieuwe landingspoging werd ondernomen.

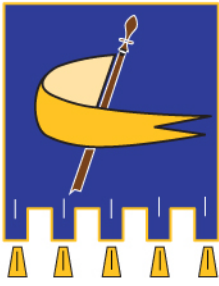
Aarzeling bij de Engelsen, ondanks grote meerderheid in vuurkracht en troepen, en snelle reactie bij de Fransen; dit zou de hele verdere loop der gebeurtenissen kenmerken. Missiessy was de 31e juli de Westerschelde opgezeild en liet 's avonds het anker bij Bath vallen. De actieve admiraal had zich aan een afsnijding onttrokken. Zijn loodsden maakten dat mogelijk. De divisie Huntley werd op 1 augustus naar de Roompot gekommandeerd en kwam daar op 6 augustus aan. Owen en Gardner hadden echter - naar zij zeiden - zeer veel last van ongunstige wind. Pas op 11 resp. 14 augustus kwamen hun eskaders in beweging.

Landing op Walcheren

Op Walcheren ging het levendiger toe. Bij hoog tij om half vijf in de middag van 30 juli begon Eyre Coote met de ontscheping van drie divisies onder de generaals Graham, Fraser en Paget op het Breezand in Noord-Walcheren. Dit strand is vrij vlak en gelankeerd door duinen.

Toen kanonneerboten op de kust afstevenden verliet het Hollandse garnizoen zonder slag of stoot het fort Den Haak. Geen enkele tegenstand werd ondervonden, geen schot tijdens de landing gelost. Het Engelse veldgeschut werd met mankracht over het strand getrokken, daar de inzettende eb het landen van paarden onmogelijk maakte.

Laat in de avond, terwijl de landing steeds voortduurde, trok het 71e Engelse linieregiment naar Veere maar werd met schrootvuur door het garnizoen van vijfhonderd man onder de overste Bogaert ontvangen. Daarop omsingelde de divisie Fraser de stad aan de landzijde. Engelse kanonneerboten drongen in de vroege morgen van 31 juli het Veerse Gat binnen

waarna een heftig artillerieduel aan land- en zeezijde begon. In het begin van de avond werd

Page 7

een aantal van veertien Hollandse kanonneerboten, die vanuit de Zandkreek een uitval deden, afgeslagen.

Ondertussen namen de divisies Graham en Paget posities in tegenover Oostkapelle en bereidden zich voor op een opmars naar het zuiden van Walcheren. Intussen had de generaal Bruce met het grootste deel van het 5e Hollandse linieregiment Middelburg verlaten, was zonder meer via het Sloe naar Zuid-Beveland uitgeweken en trok zich nu verder op fort Bath terug.

Osten was er op uitgetrokken met drie bataljons - uit Vlissingen en het Westkapelse kamp - en vier door boerenpaarden getrokken lichte stukken. Hij koos positie langs de dijken van de Oranje-polder van Domburg tot fort Den Haak. Goedgericht artillerievuur en onversaagde Engelse bajonetaanvallen deden de troepen van Osten snel bezwijken. Twee stukken gingen door op hol geslagen bespanningen verloren. Bij Serooskerke wist Osten een deel van zijn soldaten opnieuw te verzamelen.

Vroeg in de middag - 31 juli dus - rukten drie Engelse kolonnes onder Graham, Paget en Houston (brigadekommandant divisie Fraser) op naar respectievelijk Meliskerke, Grijskerke en St. Laurens, welke linie diezelfde nacht werd bereikt. De volgende morgen hervatten deze kolonnes hun opmars, waarbij Osten opnieuw onder de voet werd gelopen. Hij verloor daarbij zijn twee resterende stukken. De Light Infantry en het 5e Engelse linieregiment onderscheidden zich tijdens de gevechten. Middelburg werd zonder slag of stoot bezet. Ten zuiden van de stad, richting Oost-Souburg, stelde Osten z'n overgebleven troepen ten derden male op.

Burgemeester Schorer van Middelburg tekende hierbij in zijn dagboek aan: "Dinsdag (1 augustus) kwam een detachement Engelsen door de Noordpoort (in Middelburg dus) binnen. Ik zag ze zonder erop te denken, uit de ontbijtkamer boven, 's morgens 7 uren. Ik ging dadelijk na 't stadhuis, nevens haar de Noordstraat door. Kort daarop kwamen aanvragen van allerley natuuer, voor alles en zonder ophouden. En hoezeer wel alles onder belofte van prompte betaling, niettemin zeer embarrasseerend, omdat alles ten eersten er wezen moest en men meer vroeg dan men geven kon. Dit duurde onophoudelijk en duurt nog dag en nacht (...) Veel troepen trokken dien dag door de stad, langs differente wegen, na Vlissingen, terwijl de Franschen op den weg verhakkingen gemaakt en zig eenigsints geretrancheerd hadden. Er wierd alzo dapper gevogten en de Franschen teruggedreven. De Engelsche moeten veel volk verloren hebben, dog van de Franschen moeten veele ook het hazepad gekozen hebben (...)

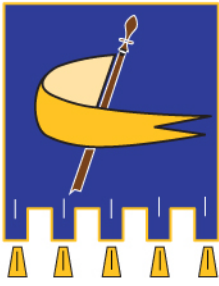
d'Etat Major was verbaasd talrijk, aan 't hoofd hebbende Lord Chattham, broer van den canclier Pit(t). Hij trad in 't huis in de Abdij, over 3 maanden door den koning van Holland bewoond.

Rond Veere werd heftig gekanonneerd. Van de landzijde schoten de Engelsen van nog geen driehonderd meter afstand op de stad. Onderhandelingen in de late morgenuren liepen vast, waarna het vuren tot zeven uur 's avonds doorging. De volgende morgen kapituleerde de overste Bogaert met vier compagnieën infanterie en een artilleriecompagnie, tesamen vijfhonderd man. Tegen de middag trokken de Engelsen de stad binnen, waarna het garnizoen krijgsgevangen werd gemaakt en naar Engeland gevoerd. 1) Fraser's nu vrijgekomen troepen

Page 8

rukten diezelfde avond - op 1 augustus dus - op naar Ritthem, waarbij troepen werden afgesplitst naar fort Rammekens.

De Engelsen zetten die 1e augustus onder felle gevechten hun opmars naar Vlissingen voort. De generaal Rousseau had, zodra Huntley van Cadzand was weggezeild, zijn twee liniebataljons van de 48e en 65e Franse infanterieregimenten laten overzetten. Een daarvan kwam Osten helpen. De Fransen vochten "like Trojans", hoewel zij het uiterlijk hadden van

“vagabonds - ragged, dirty and lean: but then they are all muscle and sinew”, schreef de auteur van de “Letters from Flushing”.

Zij wachtten de Engelsen op in linies van vier rijen diep en losten van vlakbij moorddadige salvo's op de steeds met de bajonet aanvallende Engelsen. De laatsten wonnen het pleit maar verloren die dag wel driehonderd doden en gewonden. Osten, gewond bij een charge, wist zich met zijn troep binnen Vlissingen veilig te stellen. Twee Engelse regimenten zaten hen vlak op de hielen maar werden ontijdig teruggeroepen.

Graham had ondertussen de batterijen van de kleine forten Dijkshoek, Vijcheter en Nolle in de duinen ten N.W. van Vlissingen genomen en Paget bezette West-Souburg. Fraser bereikte Ritthem en tegenover Rammekens werd een batterij opgeworpen.

Chatham vestigde zijn hoofdkwartier in de voormalige abdij van Middelburg. De aanvoer van de zware artillerie werd geregeld. Verkenningen, op 2 augustus uitgevoerd, hadden uitgewezen dat Vlissingen alleen door een bombardement tot overgave gedwongen kon worden.

Op de derde dag van augustus werd de insluiting van Vlissingen voltooid. Zeven Engelse brigades lagen om de stad heen; in Middelburg en Veere lagen resp. drie en één bataljons. Nog diezelfde middag kapituleerde fort Rammekens zonder voorafgaande beschieting waarbij 125 Fransen werden gevangen genomen.

Bezetting van Zuid-Beveland

Elders ging de Engelse opmars eveneens voorspoedig, Op 29 juli waren de transportschepen met de divisie Hope in de Roompot voor anker gegaan. Die dag en ook de volgende werd bij verkenning van de Oosterschelde tot aan Wemeldinge op Zuid-Beveland vastgesteld dat de oevers onverdedigd waren en het water voldoende diepgang had voor grote schepen. Hope wilde zo dicht mogelijk bij Goes landen. Vice-admiraal Keats had schuiten verzameld welke na de landing op Walcheren ter beschikking van de divisie Hope kwamen.

De 31e juli ankerden de transportvloot en de oorlogsschepen van Keats voor Zierikzee - acht linieschepen en veertig fregatten en brikken. Hollandse kanonneerboten weken in de Keeten terug, terwijl de raad van Zierikzee vredesbetuigingen zond. Dezelfde veertien kanonneerboten die eerder een uitval naar Veere gedaan hadden, vluchtten na een kort artillerieduel met Keats' schepen via de Zandkreek naar Tolen en Bergen-op-Zoom.

Een eerste landingspoging op 31 juli werd wegens harde Z.W.wind opgegeven, maar in de middag van 1 augustus - een dinsdag - namen brikken positie in tussen Wemeldinge en Kattendijke. De met sloepen aangevoerde troepen landden hierna op een nolle - d.i. een haaks op de zeedijk staande golfbreker - genaamd de Paardedijk, die zeer geschikt voor de landing was. 2)

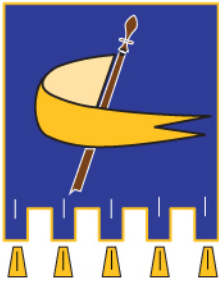
Tweeduizend man gingen aan land, die op snel gerequireerde wagens en paarden landinwaarts trokken. Drie oostelijk van het landingspunt liggende Fransen fregatten trokken zich snel terug op het boven Lillo voor anker gegane eskader van Missiessy.

Page 9

Vanaf de Goese torentrens werd de landing waargenomen. Het stadsbestuur van Goes, na bij Hope zijn opwachting te hebben gemaakt, kreeg dadelijk requisitielasten te volvoeren. 3) Aldaar vestigde Hope voorlopig het hoofdkwartier. Twee brigades rukten op naar het zuiden van het eiland, de gardebrigade naar het oosten, daar zich in de staart van het eiland nog een deel van de uit Walcheren teruggetrokken troepen van Bruce bevond. De volgende dag werden nog vijfduizend man aan land gebracht en daarna begon de opmars naar Bath. De voorhoede van de Engelse gardebrigade nam bij Kruiningen een honderdtal Hollandse militairen gevangen en veroverde bij vallende avond een batterij bij Waarde bestaande uit een dozijn 24-ponders op affuiten gemonteerd. Ook elders werden vuurmonden en stapels munitie aangetroffen.

Een vanuit Waarde uitgestuurde patrouille kreeg bericht dat Bath was verlaten en de kanonnen vernageld waren. Daarop bezette de gardebrigade onder de generaal Disney om zeven uur 's avonds op 2 augustus het fort. In dertig uur tijds had Hope heel Zuid-Beveland bezet.

Fort Bath was nogal verwaarloosd. Het telde een dertigtal vuurmonden op het niveau van de

Stichting Promotie Veere

Organisatie herdenking Invasie Walcheren in 1809

waterspiegel. De verdedigingswerken aan de landzijde waren zwak; kazematten en blinderingen waren er niet. Missiessy was de 31e juli voor Bath aangekomen en nam direkt de reparatie ervan ter hand. Per schip werd een honderdtal Hollandse artilleristen aangevoerd, waarna de generaal Bruce het fort bezette. Bang voor de gevolgen van eventuele bombardementen gaf hij echter in de vroege middag van 2 augustus het fort - zijn tweede reeds! - op en schepte zich met zijn troepen in naar Brabant. Zo'n haast had hij, dat matrozen van Missiessy de kanonnen van het fort achteraf moesten vernagelen.

De Engelsen hadden Cadzand gemist, maar Vlissingen en nu ook Antwerpen werden zeer ernstig door hen bedreigd.....

Paniek in Antwerpen

De Franse regering had op 1 augustus het nieuws van de landing vernomen, evenals de in Aken verblijvende koning van Holland, Lodewijk Napoleon. Al dadelijk ontstonden meningsverschillen. Fouché, minister van politie, had door zijn tijdelijk beheer van de portefeuille van binnenlandse zaken de beschikking over de Garde Nationale. Hij wilde naar republikeinse trant een "levée-en-masse" door de oproeping van de Garde Nationale in de noordelijke departementen; als bewijs dat

"... si le génie de Napoléon peut donner de l'éclat à la France, sa présence n'est pas nécessaire pour repousser l'ennemi",

zoals dat in de circulaire aan de prefecten heette. De minister van marine, Décrès, viel Fouché bij. Napoleon koesterde, onafhankelijk van Fouché, aanvankelijk dezelfde plannen. De minister van oorlog, Clarke, vond echter de aanwezige troepen voldoende om de Engelsen tegen te houden en stelde zich heftig tegenover Fouché teweer. Hij zond dadelijk twee halve brigaden uit Parijs naar Antwerpen en een vanuit Boulogne. Gendarmes en douaniers werden in groepen naar de Scheldestad gestuurd evenals alle beschikbare depot-troepen van Luik en Maastricht. De generaal Rampon verplaatste zijn hoofdkwartier naar Gent en bracht zesduizend elite-soldaten van de Garde Nationale mee. Hij zond daarna ijlings - zoals gemeld - twee liniebataljons naar Cadzand.

Koning Lodewijk reisde via Amsterdam naar het oorlogstoneel. De in Noord-Duitsland gelegerde Hollandse divisie onder de Franse generaal Gratien werd teruggeroepen, terwijl al in de eerste dagen van augustus de koninklijke gardetroepen in Bergen-op-Zoom aankwamen. Met goedkeuring van de Franse regering werd Lodewijk als eerste connétable opperbevelhebber in het operatiegebied.

Page 10

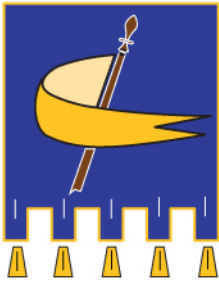
Hij schetste de situatie in een brief van 4 augustus 1809 gericht aan de Franse bevelhebber van het 24e militaire district, de generaal Chambarlhac als volgt:

"Je ne puis cacher ma surprise d'apprendre qu'Anvers est encore dégarni de troupes, tandis que vous avez presque une armée dans l'île de Cadzand....: à présent que la Zélande est prise, c'est une très fautive position .... l'importance majeure étant d'empêcher le but principal de l'ennemi qui est bien certainement de détruire l'escadre et les chantiers d'Anvers...."

De Koning van Holland nam dadelijk snelle maar dikwijls ondoordachte maatregelen. De geniecommandant van Antwerpen, Décaux, wist hem echter het uitvoeren van grote inundaties en het gebruik van zinkschepen in de Schelde uit het hoofd te praten. De admiraal Missiessy hield eveneens het hoofd koel. Hij begon de Scheldeforten te herstellen en bemande deze met kanonniers van zijn eskader.

De verwarring was aanvankelijk evenwel verbijsterend - een aanwijzing dat het verschijnen der Engelsen voor Antwerpen de Fransen volkomen had verrast. De Rocca beschrijft hoe hij vanuit Luik oprukte in een ordeloze kolonne, samengesteld uit soldaten van zesentwintig verschillende regiments-depôts, welke pas op de derde dag kommandanten kreeg. Naarmate men Antwerpen dichter naderde werden de geruchten steeds vreselijker. Mensen vluchtten weg of stonden gespannen langs de Scheldeoeveren naar het noorden te kijken of de Engelsen er soms al aankwamen. In de stad krioelden allerlei troepen door elkaar heen; toegesnelde oud-of-cieren in de meest vreemde uitmonstering, cavaleristen zonder paard, gardes nationales met alleen een koppel of geweer. Rampon - ook hier actief - stuurde het

detachement van De Rocca naar Putte, waar de generaal Valletaud een nieuw leger opbouwde.

De Fransen verwachtten na het verlies van Bath elk ogenblik een Engelse aanval, bleven dag en nacht onder de wapenen maar er gebeurde niets.

Men zag Engelse patrouilles met rode tunieken en kegelvormige sjako's over de dijken lopen maar bemerkte geen enkele aanvalsvorbereiding. Nee, want die lag ook niet in de Engelse bedoeling; Er waren aanvankelijk ook geen boten voor, terwijl de Fransen wel dertig brikken tegenover Bath hadden liggen en tien linesschepen bij Antwerpen. Telkens beschoten die brikken het fort Bath, totdat een gewiekste gardesoldaat erin slaagde twaalf 24-ponders te ontnagelen. Hun heftig vuur deed de Franse schepen op 5 augustus afdeinzen. Zoals vermeld hadden de Engelsen eenzelfde aantal 24-ponders eerder bij Waarde veroverd.

Op diezelfde 5 augustus ontdekten de Engelsen des avonds een doorwaadbare plaats over het Kreekerak. Hierlangs stond de toegang tot Brabant per ebgetij drie tot vier uren open.

Verdere verkenning vond pas een dag of tien later plaats door vice-admiraal Keats. Het bleek dat op een bepaald gedeelte wel twaalf man naast elkaar konden marcheren. De bodem ervan was oneffen maar hard, alsof er stenen op gegooid waren. Volgens Keats zou gedurende een uur per ebgetij de overtocht voor infanterie uitvoerbaar zijn. Later bleek dat ook admiraal Strachan afwist van de veroverde kanonnen en van die doorwaadbare plaats.

Afgezien van alle later gedane verwijten moeten wij vaststellen dat de Engelsen begin augustus een goede kans hebben gehad om Antwerpen temidden van een grote verwarring te overvallen. Zij hadden zeker de werven en arsenalen kunnen vernietigen en het eskader van Missiessy ernstige schade kunnen toebrengen, hoewel niet uitschakelen. Chatham weigerde

Page 11

evenwel een oog te werpen op het mooie spel kaarten dat de Fransen hem open en bloot toonden. Hij had zonder meer de aas kunnen trekken:

Verkenningen bleven uit en evenmin werden troepen of artillerie samengetrokken. Is het te verwonderen dat zelfs de Fransen stomverbaasd waren?

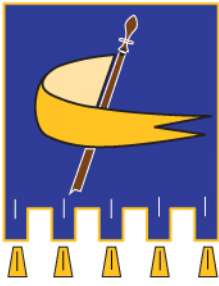
De hel van Vlissingen

Wij verlieten de stad Vlissingen op het ogenblik dat deze aan de landzijde geblokkeerd was. De verbindingen met Breskens bleven echter, dank zij een in het voordeel van de Fransen waaierende Zuidwestenwind, nog enige dagen bestaan. Voor de Engelsen was het blijkbaar te veel om de Westerschelde een vijftal kilometers op te zeilen en zodoende die verbindingen te verbreken. Rousseau had - naar wij weten - al eerder twee bataljons over laten zetten en tussen 4 en 7 augustus volgden er nog drie andere. Weliswaar zakten op 5 augustus Engelse kanonneer-boten het Sloe af, maar de Zuidwester blies ze telkens weer in dat moeilijke waarwater terug. Inheemse loodsen hadden geweigerd om de zware Engelse linesschepen langs die weg in de Westerschelde te brengen, daar het risico al te groot was.

Op 8 augustus werden de verbindingen met Breskens eindelijk door de Engelsen verbroken en drie dagen later zeilde het eskader lichte oorlogsschepen van Owen de Schelde op en ankerde voor Vlissingen. Vier treffers van de batterijen van Breskens en Vlissingen veroorzaakten tijdens het passeren enkele verliezen.

Langzaam schoten de voorbereidingen op. Onder afwisselend koude stortregens en brandende zonnehitte, blootgesteld aan Franse artillerievuur moesten de soldaten schansen opwerpen; men sliep op de grond in lekkende hutten, vaak zonder dekens. Met grote vertraging kwam het belegeringsgeschut in Veere aan, zonder trekpaarden. Vrijwilligers van de marine sleepten het over de modderwegen naar Vlissingen. Franse scherpshutters, achter bomen en struiken opgesteld, maakten een aantal slachtoffers en moesten door matrozen worden verjaagd. Osten deed op 5 en 7 augustus uitvallen naar de divisie Graham rechts. Bij de tweede uitval werd terrein gewonnen langs de Middelburger weg, maar de kranige Franse aanval op de Nollebatterij werd door een koelbloedige bajonetcharge afgeslagen, waarbij bataljons van de Royals 4), de 5e, 35e en 95e Engelse linieregimenten en het King's German Legion zich onderscheidden.

Hoewel de generaal Monnet niet de door Napoleon bevolen algemene inundatie uitvoerde, waaruit te veel nadelen voor het garnizoen zelf zouden voortvloeien, liet hij de sluizen in

de buitenglooiing van de zeedijk openen en diezelfde dijk ten oosten van de stad tegenover de divisie Fraser doorgraven. Engelse loopgraven en artillerie-emplacementen werden overstroomd zodat de soldaten tot hun knieën in het water stonden. Wij horen nu het eerst van dysenterie en malaria die op 12 augustus al honderden uitvallers hadden veroorzaakt, vooral bij het 22e linieregiment.

Tot hun geluk konden de Engelsen via de sluisen van Veere het binnenstromende water gedeeltelijk weer laten alopen.

Op zaterdagavond 12 augustus waren de batterijen aan de landzijde voltooid. Vooral rechts was de vuurkracht groot; daar waren in totaal 35 24-ponders, houwitzers en mortieren opgesteld, in het centrum 22, maar links slechts drie stukken. Daarachter bevonden zich afvuurinrichtingen voor raketten van een zeer brandbare samenstelling. De rechtse batterijen konden ook de kustverdediging ten westen van de stad in de lengte beschieten, die in het centrum de kustversterkingen in de rug. Men moet er evenwel

Page 12

rekening mee houden dat artillerievuur in die tijd slechts tot op twee kilometer effectief was.

De volgende morgen, een zondag, voeren de Engelse fregatten en galjoten op de stad toe en om half twee dreunden de eerste salvo's. Bij elke inslag van de oorverdovend gierende raketten ontstonden branden, terwijl puinregens neerdaalden en schoorstenen over de wallen vlogen. De rookontwikkeling belette al spoedig gericht vuur. Langzaam doofden de Franse batterijen uit; de kanonniers sneuvelden op hun post. Ook de gloeioven voor de kanonskogels werd vernietigd. De volgende morgen mengden zich ook de linesschepen van Gardner in de strijd. Telkens rakelings langs de kustverdediging zeilend gaven zij deze steeds weer de volle laag. In de korte ogenblikken van stilte klonk luguber hondengehuil en gegil van vrouwen uit de in rook en vlammen gehulde ongelukkige stad. Monnet ging in de namiddag van 14 augustus niet op een Engels kapitulatieaanbod in, waarna het bombardement opnieuw begon. De Engelse landmacht weerde zich intussen geducht. In de nacht van 13 op 14 augustus bestormden detachementen van het 14e linieregiment en het King's German Legion een naar voren liggende Franse loopgraaf tegenover de divisie Graham. De nacht daarop, toen de beschieting haar hoogtepunt bereikte en een felle storm loeide, viel de overste Pack - ons reeds bekend van Veere - met een paar honderd soldaten van de 36e en 11e linieregimenten en het German Legion een Franse batterij op een dijk aan tegenover de Engelse rechterlank. Na felle gevechten op de dijkvlooiing tegen de vurige achtergrond van het brandende Vlissingen veroverden de Engelsen de batterij.

